

μᾱ.

Εἰδομεν δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι ὁ φοίνιξ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις σύμβολον ἦν τῶν ψυχῶν τῇ περιελεύσει κεχαθαρμένων· ταύτας δ' ἔχάστοτε ὡς ὅρνεα ἴνδάλλοντο κεφαλὴν ἀνθρωπίην φοροῦντα, ὥπως καὶ ἐπὶ τῶν μνημείων ἐζωγράφουν. Καὶ ταύτην δὲ τὴν παράστασιν εὖ ἔσμεν καὶ εἰς τοὺς Ἑλληνας μεταβᾶσσαν. καὶ γὰρ καὶ παρὰ Πλάτωνι αἱ τελειωθεῖσαι ψυχαὶ πτερωταὶ ὡςαύτως ἀναφαίνονται. καὶ οὐκ ἔστιν ὥπως μὴ ὑπολαβεῖν ὅτι αἱ μεγάλαι ἐν οὐρανῷ περίοδοι, περὶ τῶν νῦν δὴ ὁ λόγος γίγνεται, ἀνέκαθεν ἤδη τῷ περὶ μετεμψυχώσεως δόγματι συνημμέναι πως ἦσαν, καθ' ὃ γε ἡ ψυχὴ πρὸς τὸ ἀΐδιον τοῦ Ἡλίου φῶς, τὴν κυριωτάτην ταύτην ἀρχὴν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ θρησκεύματος περιοδικῶς ἀεὶ ἔτεινεν. Καὶ τοῦτο δὲ τὸ δόγμα παρ' Αἰγυπτίων παραλαβόντες Φερεκύδης καὶ Πυθαγόρας εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐκόμισαν. Καὶ Πλάτων δ' ὡςαύτως εἰς θαυμαστὸν κάλλος αὐτὸς ἀσκήσας, ὥςπερ καὶ οἱ ἀριθμοὶ ἐναργῶς μαρτυροῦσιν, οἵς κέχρηται τὰς τῆς ψυχῆς περιελεύσεις ὄριζόμενος· συμπίπτουσι γὰρ τῇ τοῦ Φοίνικος περιόδῳ, ὡς περ καὶ ἐν τῷ πρόσθεν εἴρηται. (Αεψίου Χρονολ. τῶν Αἰγυπτ. σ. 100—197.).

'Ex πάντων δὲ τούτων εὐλόγως ἀντις τάδε πορισθείη· ὅτι μὲν γὰρ ὁ Πίνδαρος ὁ τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια τετελεσμένος τὸ περὶ τῶν ψυχῶν δόγμα ἐκ τῶν Ἐλευσινίων παρέλαβε κατά γε τὴν ἡμετέραν γνώμην φανερόν· φανερὸν δ' ἐπίσης καὶ ὅτι ὅσα Πλάτων ἐν Φαίδρῳ πανόμοια τοῖς Πινδαρικοῖς περὶ τοῦ αὐτοῦ λέγει, εἰς τὰ Ἐλευσίνια ἀναφοράν τινα πάντως ἔχει, ὥςπερ ὑποδηλοῖ μοι καὶ ἢπερ αὐτόθι λέξει μυστηριακῇ ἐκέχρη-

μᾶς.

το (α). Άμφοτερα δὲ ταῦτα σοφῶς ὁ περίπυσος Αἰγυπτιολόγος Λέψιος εἰς τὰ τῶν Αἰγυπτίων ἀνάγει. Εοικετοίνυν τὰ Ἐλευσίνια, ἀπέρ χατὰ τὸν σοφὸν Οὐέλχερον χατὰ σμικρὸν τῷ χρόνῳ ἀεὶ ἐτελειοῦτο (Θεολ. Ἑλλ. Τ. B, σ. 517 κ.φ.ξ.) μὴ μόνον ἐκ τῶν Ἀσιατικῶν συγχεκροτῆσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν Αἰγυπτίων παρειληφέναι. πάντα δὲ τῷ χρόνῳ εἰς ἐν ὅστερον συνηρμόσθαι. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἀν πάνυ διεσχυρισαίμην· τόδε μέντοι καὶ μάλα· πάντες γάρ που ὅμολογοῦσιν ὅτι τὰ Ὁρφικὰ καὶ Διονύσια ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς Ἑλλάδα ἐφοίτησεν· ἀλλὰ καὶ ὅτι ταῦτα μετὰ τῶν Ἐλευσινίων εἰς ἐν συνεχεράσθη. Καὶ τὸ περὶ ἀθανασίας δὲ τῆς ψυχῆς δόγμα, τίσεώς τε καὶ ἀμοιβῆς τῶν ἐνθάδε πεπραγμένων (6) ἐκ τῶν Ἐλευσινίων ὡςαύτιως τὸ πρῶτον ὄρμηθὲν εἰς τοὺς πόλλους ὅστερον διεδόθη (Βερνάρδος ἴσ. τῶν παρ' Ἑλλ. λεκτ. τεχνῶν, Τ. A. σ. 405, 6.). φανότατον δὲ τοῦτο μάλιστα ἐκ τῶν Πιειδαρικῶν χωρίων, ἀπέρ σφόδρα ὁ Πλάτων ἀγάμενος παρέλαβεν, ἔνια δ' αὐτῶν καὶ τῇ ἑαυτοῦ θεωρίᾳ συγκατέμιξε. Πῶς οὖν ἔχοις τις ἀν ἐλλόγως εἰπεῖν ὅτι ἐν τοῖς Ἐλευσινίοις καὶ καθόλου εἰπεῖν ἐν τοῖς μυστηρίοις οὐδὲν φιλοσοφικὸν ἐδιδάσκετο; ἀρά γε ὅτε τὰ μυστήρια κοινὰ τοῖς πᾶσιν ἦν, τούτου γε ἐνεκα οὐχ οἶόν τ' ἀν ἦν καὶ σύλλογον ἀνδρῶν σεμνοτέρων εἶναι τὰ μυ-

(α) Φαίδρω σ. 249. Γ. «τοῖς δὲ δὴ τοιούτοις ἀνὴρ ὑπομνήμασιν δρθῶς χρώμενος, τελέους ἀεὶ τελετὰς τελαύμενος, τέλεος ὅντως μόνος γίγνεται..»

(β) Διχῇ γὰρ ὁ Ἄδης κατὰ τὰ Ἐλευσίνια δόγματα διήρηται εἰς τόπον τῶν ἀγαθῶν καὶ τὰ μυστήρια τετελεσμένων καὶ εἰς τόπον κῶν ἀτελέστων. Οὐελκ. Θεολογ. Ἑλλ. Τ. B, σ. 518.

στήρια ἐγγύτερον τελουμένων; Ἐνεος δὲ τῶν σοφῶν,
ἐπεὶ καὶ τινα καὶ τούτων πέρι ἔφθησαν εἰπόντες, σφο-
δρῶς μάλα φιλοτιμοῦνται τὰ ἔκαυτῶν διασώσαι, τοιαῦτα
τινὰς ἀντιλέγοντες, ως οὔτε λόγοι παραπετικοὶ τρόπον
τινὰς ἀπ' ἀμβωνος πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐξεφωνοῦντο,
οὐτε διδασκαλικαὶ καθέδραι ἦσαν, ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἐ-
φοίτα εἰς τὰ ἱερὰ ἵνα παρὰ τῶν ἱεροφαντῶν τὰ περὶ τοὺς
Θεοὺς, ἢτοι αὐτό γε ὅη τοῦτο τὴν μυθολογίαν διδά-
σκοιειντο! ἀμνημονοῦντες ὅτι αὐτοὶ οὗτοι οἱ σοφοὶ ἐν
ἄλλῳ τόπῳ μάλα παγίως διεσχυρίσαντο ως οὔτε ἱεραρ-
χία τίς ποτε ἐν Ἑλλάδι ἦν, οὔτε ἡ μυθολογία ἱεροφαν-
τῶν εὕρημα, ἀλλὰ κοινὸν γέννημα τῆς διανοίας ἀπάν-
των τῶν Ἑλλήνων. Πῶς οὖν οἱ ἱεροφάνται νῦν εἰς μέ-
σον ἄγονται ως μᾶλλον τῶν ἀλλων Ἑλλήνων τοῦτο
γε ὅη τὸ κοινὸν πᾶσι τοῖς Ἑλλησι κτῆμα, τὴν μυθολο-
γίαν μᾶλλον τῶν ἀλλων εἰδότες; (α).

(α) Πάντες δὲ οἱ λόγοι, οὓς περ ὁ σοφὸς Σελλέριος παρ' ἄλλων
λαθὼν, κατά γε τὸν ἔκαυτον τρόπον συγκεφαλαιοῖ. (Τ. Α. σ.
42 κ.φ.ξ.), οὐδὲ μίαν ἴσχυν ἔχουσι πρὸς τὸ κυρῶσαι τὰ αὐτῷ
δοκοῦντα, ὅτι ἐκ τῶν μυστηρίων οὐδὲν φιλοσοφικὸν δόγμα
προτίθεν. (πρβλ. μέντοι καὶ σ. 53.) Εἰ γάρ τις καλῶς πάντας
τούτους τοὺς λόγους ἀνασκέψειτο, ἐνὸς ἐκάστου τὴν αἰτίαν
ἀναζητῶν, ἀναμφιλέκτως εὑρήσει ὅτι πάντες τὸ ἐναντίον, οὐ γε
ὅ σεβαστὸς Σελλέριος θούλεται, ἐμφανῶς μαρτυροῦσιν. Ήμῖν δὲ
οὐ σχολὴ ἐν τῷ παρόντι τοῦτο ποιῆσαι ἄλλως τε καὶ ἀνωφε-
λὲς ἥγούμεθα ἀντιβρήσεις ἀντιβρήσεων τολυπεύειν. Ἀλλὰ τοῦ-
το γε μόνον ως ἐν παρέργου μέρει ἐρωτῶμεν· διὰ τίνα ποτὲ
αἰτίαν ὁ Ὄνομάκριτος ἐπὶ Πεισιστράτου τῷ τοῦ Ὁρφέως ὀνόμα-
τι τὰ ἔκαυτοῦ κοσμῶν, εἰς τοὺς πολλοὺς διεδίδου; ποίαν τινὰ
δύναμιν γοητευτικὴν καὶ διῆθιν αἰτίαν τούγομα τοῦτο τοῦ Ὁρ-
φέως παρὰ τοῖς πολλοῖς εἶχεν;

μδ'.

Συγχεφαλαιώσαντι τοῖνυν πάντα τὸν πρόσθεν λόγον
ἐξὸν ἀν εἴη ἵσως εἰπεῖν ὅτι οἱ Ἔλληνες, ως ἔθνος λαμ-
βανόμενοι, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν Ὀμήρου χρόνων, ἀλλὰ
καὶ πολλῷ ὕστερον τῆς τε ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ
τῶν τοιούτων ζητημάτων, ὃσα περ τῆς ψυχῆς τοῦ φύ-
σει φιλοσοφοῦντος ἀνθρώπου σφόδρα ἐπιλαμβάνεται,
τρόπον τινὰ δλιγώρως εἴχον, τοιαύταις τισὶ δόξαις τού-
των πέρι ἐμμένοντες, αἴπερ ἀν ἦκιστα, οἷω γε δὴ τῷ
ἔλληνικῷ ἔθνει κατὰ πάντα τἄλλα ὄντι ἀρμόσειαν. Τοῦτο
δὲ καὶ ὁ θεῖος Ἡλάτων ἰχανῶς μαρτυρεῖ ἀλλοθι μὲν
πολλαχόθι, οὐχ ἦκιστα δὲ καὶ ἐν Φαίδωνι. οὗτοσὶ γὰρ
τὸν Κένητα πρὸς τὸν Σωκράτη εἰςάγει λέγοντα (σ. 70.)·
«τὰ μὲν ἀλλα ἔμοιγε δοκεῖ καλῶς λέγεσθαι, τὰ δὲ περὶ¹
τῆς ψυχῆς πολλὴν ἀπιστίαν παρέχει τοῖς ἀνθρώποις,
μὴ, ἐπειδὴν ἀπαλλαγῇ τοῦ σώματος, οὐδαμοῦ ἔτι ἦ,
ἀλλ' ἔκείνη τῇ ἡμέρᾳ διαφθείρηται τε καὶ ἀπολλύηται,
ἦ ἀν δ ἀνθρωπος ἀποθάνῃ, εὐθὺς ἀπαλλαττομένη τοῦ
σώματος καὶ ἐκβαίνουσα, ὥσπερ πνεῦμα ἡ καπνὸς δια-
σκεδασθεῖσα, οἶχηται διαπιομένη καὶ οὐδὲν ἔτι οὐδαμοῦ
ἦ· ἐπεὶ, εἴπερ εἴη που αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν ἔυνηθροισμένη
καὶ ἀπηλλαγμένη τούτων τῶν κακῶν, ὡν σὺ νῦν δὴ
διηλθεις, πολλὴ ἀν ἐλπὶς εἴη καὶ καλὴ, ὡς Σώκρατες, ως
ἀληθὴ ἐστιν, ἀ σὺ λέγεις. Ἐλλὰ τοῦτο δὴ ἵσως οὐκ
ολίγης παραμυθίας δεῖται καὶ πίστεως, ως ἔστι τε ἡ
ψυχὴ ἀποθανόντος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τινα δύναμιν ἔχει
καὶ φρόνησιν.» (ὄμηρικώτατα!). καὶ προσωτέρω δὲ τοῦ
λόγου λέγει ὁ Σιμμίας (σ. 77, Β.)· « Εἰ μέν τοι καὶ
ἐπειδὴν ἀποθάνωμεν ἔτι ἔσται (ἡμῶν ἡ ψυχὴ), οὐδ' αὐ-
τῷ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὡς Σώκρατες, ἀποδεδεῖχθαι, ἀλλ' ἔτι
ἐνέστηκεν, ὁ νῦν δὴ Κένης ἔλεγε, τὸ τῶν πολλῶν,

βπως μὴ ἀμα ἀποθνήσκοντος τοῦ ἀνθρώπου, διασκεδαν-
νύηται ἡ ψυχὴ καὶ αὐτῇ τοῦ εἶναι τοῦτο τέλος θ.» (α).
Καὶ ἄλλα πολλὰ ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς
ἀντιμαχόμενα πρὸς τὴν δόξαν τῶν σιομένων ὅτι τὸ ἑλ-
ληνικὸν ἔθνος ροπήν τινα ἐνέφαινε πρὸς τὸ ζῆτεῖν τὸ
καθόλου καὶ δὴ καὶ φιλοσοφεῖν ἐν αὐτοῖς ήδη τοῖς Ὁμή-
ρου ἔπεσι, τὴν τε παρ' Ἐλλησι φιλοσοφίαν ὅτι ἔχοι τις
ἄν ώς γνησίαν ἑλληνικὴν καὶ σῆλως ἀμεγῆ καταδεῖξαι,
ἐκ τῶν Ὁμήρου ἐπῶν ἀρξάμενος καὶ τάλλα ὕστερον
συνείρων. Ταῦτα δὲ λέγουσι καὶ εὖ μάλα εἰδότες ὅτι
πλὴν ἀλλων δύο τῶν παρ' Ἐλλησι φιλοσόφων ἀναμ-
φιλέκτως οἱ χράτιστοι καὶ γενναιότατοι, Ἡράκλειτός
τε καὶ Πλάτων ἐν πολιτείᾳ αὐτὸ τοῦτο, τὴν τοῦ Ὅ-
μηρου Μοῦσαν ώς ἐμποδὼν τῷ φιλοσοφεῖν γιγνομένην
καὶ τὰς τῶν πολλῶν διανοίας λυμαίνομένην ἐκ παντὸς
τρόπου προθυμοῦνται ἀκυρῶσαι.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, θαλλὸς ὃν γενναῖος τῆς Ἀριακῆς φυλῆς, ἐκόμισε μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ τῆς ἀνθρωπομήτορος Ἀσίας Ἀριακὴν θεολογίαν καὶ θρησκείαν, ἥπερ νῦν δὴ ὑπὸ τῶν σοφῶν εἰς φῶς αὗθις ἀναφέρεται (6). ἐγκαταστὰν δὲ ἦδη ἐν χώρᾳ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πολυγυίῳ, εἰς πολλοὺς νομοὺς ὀρειναῖς ὁφρύσι διειλημμένῃ, τῇ ὕστερον κληθείσῃ κυρίως Ἑλλάδι, εἰς πολλὰς σμικρὰς βα-

(α) Εἰσὶ δέ τινες τῶν σοφῶν ἔρμηνευτῶν ἀντιστρόφως πως τὰ τοιεῦτα ἔρμηνεύοντες καὶ τὴν ἡλιοειδῆ τοῦ Πλάτωνος ἐνάργειαν ἀμαυροῦντες.

(6) Πρέλ. τὰς θαυμαστὰς διατριβὰς τοῦ σοφοῦ Κουνίου· Ἐρμείας καὶ Σάραμθυας, Σαρανγοὺς καὶ Ἐριννύς, Υανδρεῖας καὶ Κένταυροι, πάντων δὲ μάλιστα τὴν κάθοδον τοῦ πυρὸς (ἄγνι) καὶ τοῦ νέκταρος (Σόμα). ἐπειδὴ δὲ τοῦ σοφοῦ Στεῖνθαλίου, Βώδειος καὶ ὄλλων.

μετ'.

σιλείας ἐκ παλαιτάτων χρόνων ἔχωρίσθη. Ἐρίδων δὲ πολλῶν, ὡς εἰκὸς, γενομένων παρὰ τούτοις τοῖς δῆμοις τοῖς βασιλευομένοις ἐπιδρεμῶν τε πρὸς ἀλλήλους ἀδιαλείπτων, ἀοιδῶν γένη ἐκασταχοῦ ἀνεφύη τὰ τῶν πολιτῶν ἔργα τῇ ἑαυτῶν μούσῃ μεγαλυνόντων. Τούτου οὖν ἔνεκα ἡ τῶν Ἑλλήνων Μοῦσα ἀνθρώπων ἔργα ἀρήτα ἀεὶ ὑμνοῦσα, οὐ σχολὴν εἶχε τοὺς πάλαι περὶ τὴν ψυχρὰν φύσιν θεοὺς συχνῇ μελέτῃ καὶ ἐπινοίᾳ μεγαλύνειν, οὐδὲ τὰς ἐνυπολανθανούσας τῆς καθόλου ἀνθρωπικῆς συναισθήσεως ἐκφάνσεις ἐπὶ τὸ βέλτιον μεθαρμόζειν· ἀλλὰ κυριώτατον αὐτῇ μέλημα ὁ ἀνθρωπὸς ἦν κάλλει τε καὶ πυρὶ νεανικῷ ἐκλάμπων· εἰς τοιούτους καὶ τοὺς πρώην ὑπάρχοντας θεοὺς μετεποίησεν, ἀνθρωποφυεῖς καὶ ἀνθρωποπαθεῖς, ἐλληνόπαιδας· οἵος γάρ νῦν ὁ τῶν Ἑλλήνων χαρακτὴρ ἐν Ἑλλάδι κατέστη, τοιούτος καὶ ὁ τῆς θρησκείας αὐτῶν ἐν γένει. Περὶ δὲ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς ἥκιστα οἱ τὸν πολύθαλον καὶ ἔνδοξον βίον ἀγαπῶντες Ἑλληνες ἐφρόντιζον. Διὸ καὶ ἐν τοῖς ἔπεσιν αἱ πάλαι τῶν Ἀρίων δόξαι περὶ τοῦ ἀθλίου καὶ ἐλεεινοῦ τῶν ψυχῶν βίου ὡς σκιῶν τε καὶ φασμάτων, οἵαί περ ἥσαν τοιαῦται καὶ παρέμειναν, ἀψυστοι καὶ ἀνεπεξέργαστοι (Δουγκερίου Ἰστ. τοῦ παλαιοῦ κόσμου Τ. Γ, σ. 518 κφξ.). ὡςαύτως δὲ καὶ τὰ παραπλήσια, ὅσων γε ἡ μελέτη τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν εἰς ἑαυτὴν συνηθροισμένην ἀπαιτεῖ καὶ τῶν βιωτικῶν ταραχῶν καὶ παθῶν ὅσον οἴόν τε σχολάζουσαν. Διὸ δὴ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος, ὡς ἀν τις καθόλου εἶποι, ἥκιστα ἐν τῇ Ἑλλάδι τῶν γε τοιούτων ἐπεμελεῖτο. Ἔοικε μέντοι καὶ μοῖρά τις τοῦ ἔθνους ἥσυχαίτερον καὶ σπουδαίότερον βίου προελέσθαι, παρ' ἣ τὰ πάλαι δόγματα, ἀπερ παρὰ

τοῖς λοιποῖς ὁσημέραι ἡφανίζετο ἢ ἄλλοιοῦτο, παρ' ἐχείνῃ, ὡς γ' εἰκὸς, ἐσώζετο καὶ ἀεὶ μᾶλλον ἐτελειοῦτο. Εἰ δέ τι καὶ ἔξωθεν ἐξ Ἀσίας ἢ Αἰγύπτου πολλαχῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσῆει, δῆλον ὅτι ταύτη τῇ μοίρᾳ τοῦ ἔθνους προσιτὰ ἐγήγνετο, ἵτις πάντως ὑστερον σοφῶν τε καὶ ἱεροπρεπῶν ἀνδρῶν συλλόγους ἀπετέλεσεν, ἐξ ὧν τὰ σεμνὰ διδάγματα προύχυπτε τῇ τῶν ὁθνείων, ἀλλ' ὡς ἂν τις φαίη, συγγενῶν ἀναμίξει ὁσημέραι βελτιούμενα. καὶ οἱ τῶν τοιούτων καθηγούμενοι, ἀλλιώς τε θίουν ἐλληνικὸν ὡς Ἑλληνες ἦδη διάγοντες καὶ τὸ γενναῖον ἀνθρωπικὸν ἥθος φύσει πως τῶν ἐν τῇ φύσει καθόλου μᾶλλον τιμῶντες, χάριν ἐλληνικὴν καὶ εὔμουσίαν πᾶσι τοῖς τοιούτοις περιῆπτον. Ἐντεῦθεν ἀρα δῆλον ὅτι τὸ φιλοσοφοῦν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν ὑσέρῳ χρόνῳ τοῦ ἀλλου δήμου ἐκεχώριστο, οἵτινες φύσιν εἶχον τῶν ὄντων κατὰ μέρος, αὐτό γε τοῦτο πλαστικῶς ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ χαριέντως πάνυ ἐκφαίνειν, οὐ μέντοι καὶ φιλοσοφικῶς ἦτοι καθόλου, τὸ Ἐν ἐπὶ πάντων ἐπιδιώκοντες. χαρακτὴρ τοίνυν κυριεύων τοῦ δήμου καὶ τῶν δημοτικῶν ποιήσεώς τε καὶ ἀλλων ἔργων. ἡ χάρις ἦν τῶν γὰρ Ὁμήρου ἐπῶν, τῶν Λυρικῶν (πλὴν τοῦ Πινδάρου) Σοφοκλέους, Αριστοφάνους κυριεύων χαρακτὴρ ἡ χάρις πάντως ὑπάρχει. χαρακτὴρ δὲ τῶν θεολόγων καὶ φιλοσοφούντων ποιητῶν τὸ ὑψός καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια, Ησιόδου, φέρ' εἰπεῖν, Αἰσχύλου, Πινδάρου χαρακτὴρ δὲ τῶν ὑστερον φιλοσόφων συγγραφέων ἀμφότερα τῷ χρόνῳ εἰς ἐν συγκραθέντα, χάρις ἀμα καὶ μεγαλοπρέπεια· οὗτος ἐστιν ὁ θεῖος Πλάτων τέλειος ἐλλην, ὅλοσχερῇ τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ τὴν ἐλληνικὴν φιλοσοφίαν τρόπον τινὰ κεχωνευμένην καὶ τετελειωμένην ἐμφαίνων.

μη'.

Κύριον χαρακτήρα τῶν Ὁμήρου ἐπῶν τὴν χάριν φαμὲν εἶναι, ἀλλ᾽ οὐ τὸ
ὕψος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν. Ταῦτα δὲ λέγοντες οὔτε ἔκείνου τοῦ «Βῆ
δὲ κατ᾽ Οὐλύμπιον χαρήνων χωόμενος κῆρ» ἀμνημονοῦμεν οὔτε δτὶ ὁ
Φειδίας τὴν Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου μεγαλοπρέπειαν ἐποίησεν, ἐν νῷ μάλιστα
ἔχων τὴν Ὁμηρικὴν συνέντευξιν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέτιδος (Στράβωνος
Β, σ. 137.) καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. 'Αλλὰ γὰρ βουλοίμεθ' ἀν δῆλον ποιῆ-
σαι δ, τι λέγομεν· τούτοις γὰρ καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρωπικὸν πάθος καὶ
αἰσθημα δ δῆμος δ Ἑλληνικὸς περιάψας, χαριέστερα ἐποίησε, τὸ κατ' ἀρ-
χὴν ψυχὴν καὶ ἀναυδον μεγαλεῖον τῆς φύσεως περικείρας. Εἴ τις οὖν ἐν
ἔκαστον τῶν ἐν τοῖς Ὁμήρου ἐπεσιν ἀνθρωποειδῶς ἀδομένων πρὸς τὴν
πρώτην αὐτῶν ἀρχὴν καὶ μορφὴν, ἥν εἶχε, παραβάλοι (ὅπερ οὐ τοῦ παν-
τὸς ἔργον), πεισθῆσεται πάντως δτὶ τὸ δυηρικὸν ἐν τοῖς Ὁμήρου ποιῆ-
μασιν ἡ γάρις ἐσὶν ἡ Ὁμηρικὴ, τὴν ἀνέκαθεν μεγαλειότητα εἰς θυμοειδοῦς
ἀνθρώπου μοῖραν περιστέλλουσα. χαριτιῶν δέ τινων μυθολογικῶν τὴν κυ-
ρίαν ἔννοιαν, ἥν περ τὸ πρῶτον εἶχον, παντάπασιν ἀγνοοῦντας τὸν Ὁμήρον
ἢ τὸν Ἑλληνικὸν δῆμον εὑργίσεις· οὗτον που καὶ τὸ περὶ τῶν ἐν Θρινακίῃ τῇ
νήσῳ Βοῶν καὶ μήλων τοῦ Ἡλίου (Φαιστίου εἰςαγ. εἰς Ὁδ. σ. IX. Οὐελκ.
Θεολ. Ἑλλ. Τ. Α. σ. 404 κ.φ.ξ.) καὶ τὸ περὶ τῆς φιλότητος τοῦ Διὸς καὶ
τῆς Ἡρας ἐπὶ τῶν τῆς Ἰδης χορυφῶν καὶ τὸ περὶ τῶν συνεχῶν ἐρίδων
αὐτῶν καὶ τῶν δόλων τῆς κουριδίης ἀλόχου καὶ ἡ καλλιτέχναις τισὶν ἵσως
οὐ πάμπαν ἀπαρέσκουσα ποιητὴ, ἥν περ δ Ζεὺς τῇ φαιδίμῃ ἀλόχῳ ἐπιβάλ-
λει, καίπερ ἥκιστα κοσμία καὶ ἀνθρωποειδῶς ἀπάνθρωπος οὖσα καὶ πολλὰ
ἄλλα μεταξὺ γῆς τε καὶ τοῦ εὐδίου οὐρανοῦ φαινόμενα ἐν ἀέρι, ὃν περ
τὴν κυρίαν ἔννοιαν παντάπασι φαίνεται δ Ἀοιδὸς ἀγνοῶν, εἰ καὶ σημαν-
τικοὶ εἴστιν οὖ δόμασι κατὰ παράδοσιν κέχρηται. κάκεῖνο
δ' δπερ δ Ζεὺς βλοσυρότητι ὡς εἶχε, μεγάλα αὐχῶν, τοῖς ἄλλοις θεοῖς
ἐπαπειλεῖ, κοσμογονικὰ δόματα οὐκ οἶδ' δπως ἐπὶ ἀνθρωπείων
ἔργων, κατὰ ψιλήν, φαμεν, παράδοσιν ἀναπυργῶν, ἐν δ' αὐτοῖς
κάκεῖνα τὰ πᾶσι γνωστὰ ἀγορεύων.

εἰ δ' ἄγε πειρήσασθε, θεοί, ήνα εἴδετε πάντες
σειρὴν χρυσίην ἐξ οὐρανούθεν κρεμάσαντες,
Ιλ. Θ. 20. πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοί πᾶσαι τε θέαιναι·

καὶ τὰ ἐφεζῆς, δπερ ἥκιστά γε ἡμεῖς νοοῦμεν, καθάπερ οἱ σοφοί, ὡς τοῦ-
τ' ἔκεινο ἐμφαίνοντα δτὶ ἐψ' Ὁμήρου δ Ἑλληνικὸς δῆμος ἐνότητά τιν'
ἐπιεζητῶν, οὔτως ἀδει, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον παράδοσιν χρόνῳ πολιάν,
συνειριμὸν καὶ χορύφωσιν θεῶν καὶ θεαινῶν καὶ ἀπάντων τῷν ὄντων εἰς Ἔν-

τι ὑπέκτον ὃν σημαίνουσαν, (x) δόδημος ὁ Ἑλληνικὸς τὰ πάντα ἀπαύστως ἔξανθρωπίζων, μεθήρμοσε τέλος ἐπὶ Ὁμῆρου εἰς μειραχιῶδες παιγνιον, σχολῇ γε μεγαλεῖον, ἀλλὰ καὶ γέλωτα παρέχον· τῆς δὲ ἐξ ἀρχῆς ἐννοίας αὐτοῦ σχεδόν τί μοι πάμπαν λελησμένος δοκεῖ δόμηρος. Ωπερ οὖν λέγω, τὸ ἐν τῇ φύσει τῇ κατ' ἀνθυπόστασιν γιγνόμενον δόμηρην ἀνθρωποποιήσας χάριεν ἀντὶ μεγαλείου κατέστησε. Φανότατον δὲ τοῦτο γένοιτο ἄν, παντὶ τὴν παρ' Ὁμῆρῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἴδεαν ἐν νῷ λαβεῖν ἐθέλοντι· ή Ἀθηνᾶ, ἀρχῆθεν δὲ ἀπέραντος καὶ αἰγλήσις καὶ γλαυχὸς αἰθήρ, τοῦτο τὸ θεῖον καὶ ἔκπαγλον διν τὸ τὴν αἰγίδα πάλλον, τοὺς μελαντάτους δαίμονας, τὴν Γοργώ, τὰς δύμρηρὰς νεφέλας καὶ λαίλαπας καλλινίκως καταπολεμοῦν (Δουγκ. Ἰστ. Τ. Γ, σ. 18, 19.) ἐν τοῖς Ὁμῆρου ἔπεσιν εἶδος καὶ φωνὴν τεμνῆς καὶ συνετῆς Ἡραΐδος λαβοῦσα, ὡς πρεσβυτέρα ἀδελφὴ τοῦ Ἀχιλλέως τοῦ ἐπιφαίνεται καὶ τοῦ Τηλεμάχου, κόρη θάρσους τε καὶ φρονήσεως καὶ χαρίτων παντοίων ἀνάπλεως. ἔχει μὲν οὖν αὐτῇ μόνη τῶν θεῶν κοινὴν τῷ Διὶ τὴν θυτσανόεσσαν αἰγίδα δεινήν τε καὶ σμερδνήν οὔσαν τῆς καταιγίδος ἀσπίδα ήτοι ὡς ὕστερον αὐτὴν ἡρμήνευον, δύμρον τε καὶ νεφέλας χρυσαῖς ἔλιξι κύκλῳ εἰλημμένας, ἀστραπῇ διαπαλλομένας· ἔστιδ' δέ τε καὶ τῷ κεραυνῷ τοῦ πατρὸς ἀστράπτει τε καὶ βροντᾷ η ὁδριμοπάτρη καὶ τὸν πέπλον τὸν ἔναντι ποτε καταχεύσασα πατρὸς ἐπ' οὔδετι

ποικίλον, διν δὲ αὐτῇ ποιήσατο καὶ κάμε χερσίν, (Ιλ. Ε, 735.)

Ωσπερ τις Ἀνδρομάχη ή Πηνελόπη ή ἄλλη ἀνασσα θνητή, (ὡς θεὰ, ἵσμεν γάρ, τῶν βιωτικῶν τεχνῶν πολύτελος, πηνῖτις) τὸν δὲ χιτῶνα τοῦ Διὸς τοῦ νεφεληγερέτου ἐνδῦσα, καὶ τὰ λοιπὰ τεύχη ἀναλαβοῦσα, ἐς πόλεμον πολύδαχρυν διπλίζεται· εἰς τὸ φλόγινον ἀρμα παρὰ τῇ Ἡρᾳ ἐμβεβηκυῖα διὰ χρυσογλαύκου αἰθέρος τε καὶ ἀέρος καὶ τῆς φαεινῆς πύλης τοῦ ἄνω οὐρανοῦ εὐπετῶς ἐλάσσασα, ἐπὶ Τροίης δὲ καταβᾶσσα εἰς Ἀρεως ἔργον μίγγυται πολύστονον, καὶ τὸν μακρόμενον θεὸν, τὸν ἀλλοπρόσαλλον, διν μάλιστ' εἴωθε κακῆς διδύνησι πελάζειν, καρτερῶς διὰ τοῦ Διομήδους τιτρώσκει· καὶ δις δόμηρος οὐδενὶ σὺν κόσμῳ, οὔτε θνητῶν ἐντρεπόμενος οὔτε ἀθανάτων, σμερδαλέα διπέληδόνος ἱάχων, ἀναβαίνει εἰς

(α) Εἰ καὶ πρώτη διπόστασις τούτου τοῦ δόγματος μηδεμία ἄλλη ἴσως ἦν ή τὰ ἐν τῷ περιέχοντι φαινόμενα, καταιγίδες, βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ δισκὸς ἄλλα τὸν δεινὸν ἀγῶνα ἀποτελεῖ τῆς καλλινίκου αἰθρίας τε καὶ αἴγλης πρὸς τὰς παντοειδῶς φερομένας καὶ ἀναπυργουμένας φάλαγγας τῶν νεφῶν, ὥςπερ τις Μέλας δαίμων ἔναγκος ἀρθεὶς ἔξαγγέλλει.

μακρὸν Ὀλυμπὸν, ὅλοφύρεται μινυρίζων ὁ δεῖλαιος πρὸς τὸν Δία, σὲ τέκει, λέγει, ἀφρονας κούρην, οὐλομένην, παῖδ' ἀτέγλον. ὁ δὲ Ζεὺς γαλεπήνας αὐτῷ καὶ πικρὰ ἐπιπλῆξας ἀπέπεμψεν πρὸς Παιήονα, δις δόσυνή φατα φάρμακα πάσσων εὐχερῶς ἴάσατο τὸν θοῦρον Ἀρη. καὶ τούτων σύτως ἐπιμίξ ἀδομένων, κυριεύων, λέγω, γαρακτὴρ τῆς θεᾶς τῆς Ἀθηνᾶς ἡ γάρις πάντως ἔστι πρὸς τὴν ἀργῆθεν ἀναυδον τῆς φύσεως μεγαλειότητα. εἰ δέ τις καὶ ὅλην τῆς παρ' Ὁμήρῳ θεᾶς τὴν ἴδεαν τῇ διανοίᾳ δύμα λαβεῖν ἔθελήσειεν, παραπλήσιόν τι αἰσθήσεται οἶον διαν τὸν χαριέστατον ἄγγελον θεᾶται, διν συχνοὶ τῶν ἐνδόξων ζωγράφων πρὸς τὸν ἀπόστολον Ματθαῖον ἡ τὸν Πέτρον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ὥσπερ καὶ δι μέγας Ῥαφαὴλ προσηνῶς καθιπτάμενον ἔζωγράφησε. Καν ταύτη γάρ τῇ σίκοντο τὸ μὲν θεῖον ἔξανθρωποῦται, τὸ δ' ἀνθρώπειον ἀποθεοῦται. Μεγαλύνεται μὲν οὖν δ ἀνθρωπος πάντως, ἀλλ' οὐχ ἕσσον κυριεύων χαρακτὴρ τῆς εἰκόνος ωχ ἡ μεγαλειότης, ἀλλ' ἡ γάρις πάντως ὑπάρχει τὸ γάρ θεῖον μειλίσσεται πως καὶ προεγνές ἐπιφαίνεται, ἀνάπλεων χάριτος τῷ θυητῷ προεμειδιῶν τε καὶ γαριζόμενον τὸ δ' ἀνθρώπειον μεγαλυνόμενον οὐδέποτε τῆς τοῦ θείου μεγαλειότητος ἔξικνεῖται. παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ πάσης ἀλλης ἔξανθρωπίσεως τοῦ θείου καὶ δὴ καὶ τῆς ἐπὶ Ὁμήρου εἴπερ γάρ τὸ περὶ οὗ νῦν δὴ δ λόγος οὕπω τὸ ὃς ἀληθῶς θεῖον ἦν, ἀλλ' αὐτῇ γε ἡ φύσις ἡ μεγαλοπρεπής, ἕσσων πάντως οὕσα τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἡθικῆς μεγαλειότητος, ἀλλ' οὐδ' αὖ ἐν γε τοῖς Ὁμήρου ἀνθρώποις τῷ λογιστικῷ κεκαθηριμένος δ θυμὸς ὑπερίσχυεν. ἐγγυτάτῳ γάρ τῆς φύσεως δ ἀνθρωπος τότε ἐτύγχανεν ὃν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν ὃς σμικρὸν πρὸς μέγα. Τάχα δ' ἀν τις κάλλιον ἐννοήσειεν, δι μάλιστα βουλόμεθα εἰπεῖν, εἴπερ τὴν ἐν τοῖς Ὁμήρου ἐπεσιν ἀνθρωποειδῆ τῆς Ἀθηνᾶς ἴδεαν πρὸς τὴν παρ' Αἰσχύλῳ παραβάλοι· δ γάρ Αἰσχύλος τὴν ἐν Ἐλλησιν ἔξανθρωπισθεῖσαν Ἀθηνᾶν παραλαβὼν, πάλιν αὖθις ἀπεθέωσεν, εἰς τὸν ἡθικὸν Ὀλυμπὸν αὐτὴν ἀναβιβάσας· δι μὲν οὖν Ὁμηρος τοὺς φυσικοὺς θεοὺς εἰς φυσικοὺς ἀνθρώπους κατεβίβαζεν, δ δὲ Αἰσχύλος τοὺς φυσικοὺς ἀνθρώπους εἰς ἡθικοὺς θεοὺς ἀνεβίβαζεν. δ κυριεύων ἄρα χαρακτὴρ τοῦ Ὁμήρου ἔστιν ἡ γάρις, δ δὲ κυριεύων χαρακτὴρ τοῦ Αἰσχύλου τὸ ὕψος καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια.

‘Η δὲ ἔξανθρωπισις τῶν τῆς φύσεως δυνάμεων καὶ μεριῶν ἐν συχνοτάτῃ χρήσει καὶ παρ’ Ἰνδοῖς ὑπῆρχεν, ὃς δηλοῦ μάλιστα ἀμφότερος τὰ μεγάλα ἐπη, ἀλλὰ ἐκάστη φάσις τῆς φύσεως παρ' οὐτοῖς, ψυχὴν, νοῦν, βούλησιν ἀνθρώπου ἔχουσα καὶ ὃς ἀνθρωπος δρῶσα διατελεῖ τὸ μέρος τηροῦσα τῆς ἀργῆθεν φύσεως οὐ σφόδρα παρηλλαγμένον, ὃς ἀλλα τε πολλὰ μαρτυρεῖ καὶ ἡ κάλλεσι φυσικοῖς καὶ μαθητοῖς θεσπεσίως ἀδομένη γένεσις τῆς Γάγγης ἐν τῇ ἐποποιείᾳ τῇ Ῥαφαὶ γάνχι καλούμενη· οὐ γάρ δ Γάγγης πο-

ταχὺς δις πρεσβύτης κουροτρόφος ἐν ζασχίῳ ἀντρῷ κοιταζόμενος παπύρῳ
τε καὶ λιμναῖοις λωτοῖς τὰ κέρατα εἰλιγμένος, λειοπώγων, πίθον ἢ στάμνον
ταῖς χερσὶ προκλίνων, μόδωρ τε ἀέναον, ἀλφεσίδοιον προχέων σύδεται, ἀλλ'
ἀντὶ τούτου φυσικὸς ποταμὸς ἀπὸ φαεινοῦ αἰθέρος κατὰ φαράγγων τα ζα-
θέων καὶ κοιλάδων ἔκπαγλως καχλάζων ἢ εἰς σπήλαια καὶ σήραγγας
κρύψας μορμυρίζων, σοῦν τε αὔθις Ἱερὸν ἀναδιδούς, αἴφνης ἔκπιδύων. πα-
ραπλησία δοκεῖ μοι καὶ παρ' Ἑλλησι πάλαι ποτὲ γεγονέναι ἢ τῆς φύσεως
ἔξανθρωπισις, ἢς λείψαντας σύζεται παρ'. Οὐμήρῳ ἀλλα τε καὶ Σχάμανδρος
δ' ἀργυροδίνης διν Ξάνθου εἰ θεοὶ καλοῦσι θυμὸν μὲν καὶ μένος ἀνθρώπειον
ἔχων φύσιν μέντοι ποταμοῦ ἀληθινοῦ ἐλέγχων. Ἐστι δὲ παρ' Ἰνδοῖς καὶ
ἡ ἐναντία ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπείου εἰς τὸ θεῖον ἀνοδος, ἢς οὐδὲ τὰ Ουμήρου
ἔπη πάμπαν ἄμοιρά μοι φαίνεται, δ' δ' Αἰσχύλος μάλιστα καὶ οἱ ἄλλοι
μέστερον καὶ πάνυ τά γε τοιαῦτα ἐπὶ τὸ ἡθικώτερον ἤσκησαν. Ἀμφότεραι
δὲ αἱ δδοὶ, ἢ τε κάτω, ὡς ἀν τις τὴν τοῦ θείου ἔξανθρωπισιν εἶποι, καὶ ἡ
ἄνω ἢ τεῦ ἀνθρωπείου ἀποθέωσις ἀποτελοῦσιν ἀμα πανθεῖσμὸν, διπου ἀν ἡ
φύσις τε καὶ τὸ θεῖον ἀλλήλοιν ἀγώριστα νομίζηται. Τῆς μὲν οὖν κάτω
δδοῦ τῆς ἐπὶ Ουμήρου καὶ μέστερον ἐπικρατούσης παρὰ τῷ δῆμῳ τῷ ἐλ-
ληνικῷ, τελέως μὲν ἀνθρωποποιητικῆς, ἥκιστα δὲ φιλοσοφικῆς οὔσης,
χαρακτήρα κύριον ἡμεῖς γε τὴν χάριν φαμέν εἶναι, τῆς δὲ ἄνω δδοῦ,
τῆς ἀποθέώσεως τοῦ ἀνθρωπείου τὸ ὄψος καὶ τὴν μεγαλειότητα.

Εἰ δέ τις ἐν ταῖς παντοειδέσι προσωποποιήσεσι τῶν
φυσικῶν ὄντων καὶ δυνάμεων συνάφειάν τιν' ἀνακαλύ-
πτοι, καθόλου τινὰ ἰδέαν ὑποδηλοῦσαν, τοῦτο οὐκ ἔργον
τῆς ἐπὶ Ουμήρου ἐλληνικῆς διανοίας ἐστὶν, ὡς τὰ ὄμοια
ἥδη τοῖς ὄμοιοις συνδυαζούσης καὶ εἰς ἐν τὰ πάντα
συναπτούσης, ἀλλὰ τὰνάπαλιν λείψανα παραδόσεως
παμπαλαίας· τοῦτο δ' ἐναργέστερον καθίσταται τὴν πο-
λυσχιδῆ μετασκευὴν σκοποῦντι τῶν ἐξ Ἀσίας εἰς Ἑλ-
λάδα κομισθέντων δογμάτων, ἐν οἷς ἦν πρεσβύτατον
ἀπάντων τόδε· ὅτι ὑπεράνω τοῦ ἀέρος λευκὴ αἴγλη τὸν
οὐρανὸν πάντα περιπλεῖ καὶ θάλπος ἅμ' αὐτῇ, τοῦ ἥ-
λιου χωρὶς κεχυμένος ὁ αἰθήρ (παρ' Ἰνδοῖς ὁ παγγενέ-
τωρ) ἐξ οὗ αἱ ἀστραπαὶ δίκην σπινθήρων προΐενται. αὕτη

νέοι.

Δε τό γά δόξα σώζεται καὶ παρ' Ὁμήρῳ « αἰθέρα καὶ Διὸς αὐγάς » λέγοντι, εἴτα δὲ εἰς τὴν τοῦ Διὸς ιδέαν συνεκρίθη πως ὁ αἰθήρ, ώς τοῦ εύδίου καὶ φαεινοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἀέρος, ἀστραπῆς καὶ κεραυνῶς τὰ κελαινοφαῖ διασχίζοντος δαιμόνια τῆτοι τὰς δμερηρὰς νεφέλας, καὶ ἐκ τοῦ Διὸς αὐθις ἀπεκρίθη παρ' Ἑλλησιν, ώς ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὅντως ἔνοπλος ἀναθοροῦσα τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν Ἀθήνην ὄνομα, διπερ Οὐέλκερος ὁ σοφὸς ἐκ τοῦ πρωτοτύπου Αἴθο παράγει, ἐξ οὗ καὶ ὁ αἰθήρ καὶ τὴν αἰθρίαν καὶ τὰ παραπλήσια καὶ αὕτη δὲ τὴν Ἀθηνᾶν ώς τοῦ γλαυκοῦ καὶ διαυγοῦς οὐρανοῦ θεὰ τὴν ἐψυχωμένου καὶ ἔμφρονος αἰθέρος καὶ τοῦ νεφώδους ἀέρος, ώς τὰ ὄνόματα δηλοῦ τό τε παλαιότερον Ἑλλεσίη (παρὰ τὸ ἔλας, σέλας, ἔλλη, ἔλη, εἶλη) καὶ τὸ ὕστερον γλαυκῶπις, ἀμφώ τὸ λαμπρὸν δηλοῦντα, ἔτι δὲ τὸ ἀνεμῶτις καὶ τριτογένεια, εἰς τὸν νεφώδη ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ ἀναφέροντα, καὶ τέλος τὸ ἔργον αὐτῆς ψυχὴν ἐνθείσης τῷ πλάσματι τοῦ Προμηθέως, τὸν ἔμφρονα αἰθέρα ὑπομημνῆσκον. Ως οὖν ἐκ τοῦ αἰθέρος καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τὴν τοῦ Διὸς ιδέαν, ώς ἐπος εἰπεῖν συνεκρίθη, κακούτης τὴν Ἀθηνᾶν ἀπεσχίσθη, οὕτω καὶ ἐξ ἀλληλούς φυσικῆς συμπιλήσεως τοῦ αἰθέρος, ώς ἐδόξαζον, εἰς τὸ μαρμαῖρον ἀστρον τοῦ Ἡλίου, ἀπεσχίσθη τῷ χρόνῳ, ὃ τε Πάν (οὐ παρὰ τὸ πάω, ἀλλὰ παρὰ τὸ φάω κατὰ τὸν σοφὸν Οὐέλκερον καλούμενος) ἐπὶ τὸ ἀγροκότερον καὶ Σατυρικώτερον καὶ ὁ Ἀπόλλων ἐπὶ τὸ ἡθικώτερον μετασκευασθεὶς, (Οὐελκ. αὐτ. τ. Α. σ. 298 — 320. 400 κ.φ.ξ. 451 κ.φ.ξ. 457 κ.φ.ξ. πρβλ. καὶ Δουγκ. ίσ. τ. Γ. σ. 15 κ.φ.ξ.—) καὶ ἀλλα πάμπολα, περὶ ὧν ἀναληπτέον τὰ ἐφεξῆς.

Εἰ καὶ φύσις πρώτη τε καὶ κυρία τῆς ἀνθρωπικῆς διανοίας δοκεῖ ἡμῖν εἶναι ἦδε, ἀντιλαμβάνεσθαι μὲν τοῦ ὑπάρχοντος, ὡς τινος συνεχοῦς τὸ πρῶτον, εἶτα δὲ κατὰ σμικρὸν ἀνθυφισταμένων αὐτῇ τῶν καθ' ἔκαστον ὅντων διὰ τῶν αἰσθήσεων, συνάπτειν τε αὗθις αὐτὰ καὶ ἀναφέρειν εἰς ἄλληλα, καὶ διὰ ταυτὴν τῆς διανοίας τὴν ξύναμιν τοῦ συνείρειν τὰ ὅντα εἰς ἄλληλα θέσθαι φαμὲν ἐξ ἀνάγκης τὸν πρῶτον ἀνθρωπὸν τὰ πρῶτα ὄνόματα, ἀρχὴν τε γλώσσης οὕτω ποιῆσαι, οὐδὲν μέντοι κωλύειν ἡμᾶς ἥγούμεθα εἰπεῖν καὶ τὰνάπαλιν ὡς δεύτερον, αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ ἄρτι λεχθὲν, ὡς ἄρα ἡ ἀνθρωπικὴ διάνοια φαίνεται ἀμα καὶ μεριστικὴ πως τοῦ ὅντος εἶναι, καθ' ὅσον τὰς διαφορὰς, ἐξαλλαγὰς, μυρίας τῶν ὅντων ποικιλίας πρὸς ἄλληλας ἔλκουσα, διαγιγνώσκει τε καὶ ὄνόμασι σημαίνει. (ἄλλὰ τούτου πέρι διὰ μακροτέρων ἐν τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ πρὸς τὴν Ἑλλ. νεολ.). οὕτω δὲ τούτων τεθειμένων, πεφυκέναι φαμὲν τὴν καθόλου ἀνθρωπικὴν διάνοιαν μεριστικωτέραν εἶναι τῆς τε φαντασίας καὶ τῆς φωνῆς· ἃς γὰρ ἡ διάνοια τῶν ὅντων καὶ φαινομένων διαφορὰς ὑποπτεύει καὶ ἥδη διορᾷ, τούτων πολλὰς ἡ φαντασία φθάνουσα εἰς μίαν συντίκει καὶ ἡ γλῶσσα μιᾳ φωνῇ ἐξαγγέλλει. ἐκ μὲν οὖν τῆς φαντασίας τὰ ἀμηγέπη ἄλληλων διάφορα ὡς ὁμοία εἰς ταύτον συντριχούσης, γίγνονται αἱ μεταφοραὶ, ἐκ δὲ τῆς φωνῆς δι' ἔνδειαν τὰ ὄμώνυμα. Ἐδίχ δὲ τὰ Ἰνδοευρωπαϊκὰ φῦλα ἀρχῆθεν εἶχε φαντασίαν πυρῷδη, ἥτις διὰ τὸ πολὺ πῦρ εἰς ταύτον συντίκουσα τὰς λεπτὰς παραλλαγὰς τὰς ἐν τοῖς ὄμοίοις, κενωτέρα ἵνδαλμάτων καὶ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀναρθροτέρα ὥφθη τὸ πρῶτον τῆς τῶν Σημιτῶν γλωττιώτερας οὔσης φαντασίας (ἄλλο δ' ἐνθουσιασμὸς

νδ'.

καὶ ἄλλο φαντασία), ἀ γὰρ ὁ Σημίτης ἦδη ὡς ἀλλή-
λων διάφορα ἡρέμα ἐνδάλλετο, ταῦτα ὁ Ἰνδογερμανὸς
συνέχεε ψευδῶς ὅμοια εἰς ψευδῶς ὅμοια ἐπισπερχῶς
μεταφέρων. τοῦτο δὴ οὖν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ὅ-
περ ἐγέννησεν ἡ δύναμις ἡ ὑπέρτονος καὶ, ὡς ἔπος εἰ-
πεῖν, τὸ φλόγεινον ἄνθος καὶ σφρῆγος τῆς φαντασίας τῶν
Ἰνδοευρωπαίων, ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον καὶ ἡ ἀρχῆθεν
ἔγδεια τῆς φωνῆς, ὡς εἴρηται, ἀδυνατούσης ἵδιῳ ὄνό-
ματι ἐκδηλοῦν πᾶν τὸ πλῆθος τῶν διαφορῶν, ὃσας ἡ
διάνοια οἶα τέ ἐστι τῶν ὅντων ἀνευρίσκειν· ἔτι δὲ πρὸς
τούτοις ἡ φωνὴ καὶ τὸ ἐπὶ πολλοῖς κοινὸν ἥτοι τὸ κα-
θόλου, τὴν ἴδεαν, καὶ τὸν κόσμον πάντα τὸν νοητὸν
κατ’ ἀναλογίαν τῶν κατὰ μέρος αἰσθητῶν ἀναγκάζεται
δηλοῦν, κἀντεῦθεν ἀμαρτήμασιν ἐξ ἀνάγκης περιπίπτει
μυρίοις. οὕτω τοίνυν, δοκοῦμεν, ἡ δι’ ὑπερβολὴν θερμό-
τητος ἐνδεής τὸ πρῶτον φαντασία τῶν Ἰνδοευρωπαίων
καὶ ἡ φύσει φωνῶν οὐ πάνυ εὔπορος γλῶσσα τὰ ἀμη-
γέπη ἀλλήλοις ὅμοια εἰς ταῦτὸν οὐκ ὠχνει μεταφέ-
ρειν· σεβασμίου δὲ χρόνου διαγενομένου, τῶν σμικρῶν
ἐν τοῖς οὖσιν ἐξαλλαγῶν ἐπιλέλησται πάμπαν δ ἄνθρω-
πος καὶ τὰ διὰ μακρᾶς ὁδοῦ μεταφορῶν ἐπιπλασθέντα
φαντάσματα, ὡς ὅντα αὐθύπαρχτα ἐξει πολυχρονίω ἐ-
ξέλαβε· καὶ εἰς τὸν πολυνέφελον οὐρανὸν ὅρη μακρὰ
μετήνεγκε, φαντασίᾳ ἐνεργεῖ παραχθεῖς, καὶ τῷ ὅμβρῳ
τεκμαιρόμενος λιμνῶν ὑψηλεμεῖς ἐκτάσεις εἶδε, ζαθέων
τε ποταμῶν ῥεύματα βαθέα· δνοφερὰν δὲ νεφέλην καὶ
ἐπομβρον ἴδων, θηρίον ἐνυδρον προσηγόρευσεν ἡ φώκην
τεραστίαν ἐπιπολῆς πλέουσαν τῶν οὐρανίων ὑδάτων, τὴν
δὲ ἐν σέλᾳ διὰ νεφῶν ἐλισσομένην ἀστραπὴν, ὡς ἐν
πόντῳ κυανολαμπεῖ ἔγθει καὶ ἔγθει φωειγῶς ἀσσογ-

χθύν ή ὅφει ἔφαντάσθη, καὶ γίγαντας καὶ νάννους καὶ τράγους καὶ λύκους καὶ ταύρους μυκωμένους, ἵππους τε θέοντας καὶ λαγωόντας εἰς τὰ γέφη ἀνεβίβασε· κύκνους τε νεφώδεις ἐθεάσατο πρὸς τὰς αἰθερίας λίμνας πετομένους εἰς λοῦσιν χρωτὸς ἀργυροειδοῦς· ἕπι δὲ πρὸς ἀνθεμῶνας, μηλῶνας, κήπους ἔρατεινοὺς τὰ ἐλέχρυσα τῶν νεφῶν εἴδωλα καὶ ζώδια ἀφωμοίωσε, δένδρα ἀνθέων τε καὶ καρπῶν κάλλεσι φαεινοῖς κομῶντα, φυτά τε ἄλλα παντοίως θάλλοντα. ἐν δ' οὐρανῷ ὁ νάρκισσος ἐβλάστησεν ἑκατογχόρυμβος, οὐρανόν τε καὶ γῆν εὔοσμίας ἐμπλήσας ναρκωτικῆς, ὃν περ ἡ Ήρεμεφόνη ῥαδιναῖς χερσὶν ἀπεδρέψατο· ἐν δ' οὐρανῷ καὶ τὰ ἄβρὰ ἀνθη ἦνθησε, τοῖς τοῦ ἡλίου ἵπποις νομὴ μελιηδῆς· ἔκει καὶ οἱ ἀσίδιμοι τοῦ Κρόνου κῆποι ἔθαλλον· ἔκει ὁ Ζεὺς τὸ ἀγλαὸν ἐφύτευσε δένδρον τῶν Ἐσπερίδων, χρυσανθῶν μήλων παγκάλως βρῖθον ὅτε τῇ καλῇ "Ἔρα ἐν καταγίδι ἐπλησίασεν· ἔκει καὶ τοῦ Διὸς ἡ παλαιόφατος δρῦς ἡ προφητική εἰς θεσπέσιον ὕψος ἐκόμα, παραπλησία σύσα τῇ παρὰ Φίννοις δρυὶς τῇ οὐρανίᾳ, ἢπερ ἡλιόν τε ἄμα καὶ σελήνην ἐκάλυψε· τάς τε μαρμαρούσας τῶν ἀστραπῶν ἐλικας πρὸς ἀναδενδράδας ἡ φαντασία εἶκασε κισσοῦ τε καὶ κληματίδος, τοὺς δ' ἀστεροφανεῖς τῆς ἀστραπῆς σταλαγμοὺς παρὰ μὲν τοῖς Ἐλλησιν, ώς ἐν φλογίνῃ θαφῆ λάμποντας κόκκους ροιᾶς ἐποίησε, παρὰ δὲ τοῖς Γερμανοῖς ώς ἐν πεδίοις ἀστράπτοντας ἐρεβίνθους ἄνω εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη, καὶ ἐνὶ λόγῳ τὸν νεφελώδη οὐρανὸν ώς παράδεισον ἐν οὐρανῷ μετέωρον εἰδωλοποεῖσατο. (Ὥρα τὸ ἐν πολλοῖς καινοτόμον σύγγραμμα Μέλανος τοῦ σοφοῦ, περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς τῆς μυθολογίας» σ. VII, VIII, 1—25 κ.φ.ξ.). ἀπὸ τοιούτων

ντ'.

δὴ οὖν μεταφορῶν, ὡς ἀπὸ ὄντων αὐθυπάρκτων ὄρμώ-
μενος ὁ Ἰνδοευρωπαῖος, ἥρξατο ἴστουργεῖν περαιτέρω
τὸν ποικίλον πέπλον τὸν μυθολογικόν. καὶ τῇ νοσα-
κερᾳ ταύτῃ ἔξει ἐπίκουρον ἐς τὰ μάλιστα ἥλθε καὶ
τόδε, ὅτι ὁ τηνικαῦτα κατ' ἀνθυπόστασιν (*objectiv*) ζῶν
ἀνθρωπος ὁ ἀπλοῖχός τὰς ἑαυτοῦ ψυχικὰς διαθέσεις ἐν
τῇ ἀνθυφεστώσῃ φύσει ὡς ἐν κατόπτρῳ ἀπινδαλματί-
ζετο καὶ τοῦτο τῆς ἑαυτοῦ φαντασίας τὸ ἔργον, ὀνό-
μασι διατυπώσας, ὡς θεοὺς καὶ ἥγησατο καὶ ἐλάτρευ-
σεν. οὐδὲν ἄρα θαυμαστὸν, εἴπερ ἡ τοιάδε ἡ τοιάδε ἔκ-
φανσις τῆς ἑαυτοῦ συναισθήσεως εἰς ταύτην συνηλθε τῇ
ἐκφάνσει τῆς δεῖνος ἡ δεῖνος δυνάμεως καὶ λειτουργίας
τῆς φυσικῆς. τούτῳ δὴ οὖν τῷ τρόπῳ τὸ ἀπλετον τῆς
φαντασίας πῦρ τῶν Ἰνδογερμανῶν τὰ προεμφερῆ πως
ὡς πανόμοι ἀλλήλοις ἐπισπερχέστερον συντηξαν, ἔκά-
στῳ αὐτού τούτων τῶν οὗτω φανέντων δμοίων ἀλλα ἐτε-
ρογενῆ βίᾳ συνέτηξε καὶ ἀλλα ὅμοια ψευδῶς ἀπετέλεσε,
κίνησίν τε οὗτω τοῦ πρόσω ἔλαβε καὶ ὡς πυρισμάρα-
γος ποταμὸς ἔξερράγη· εἶδωλα δ' εἰδώλων καὶ τούτων
πάλιν ἀλλα εἶδωλα μύρια μυριαχοῦ μυριαχῶς τὰ πάντα
ἀπαύστως συγχέων μετέπλασσε, γῆν τε καὶ οὐρανὸν,
αἰσθητὸν κόσμον καὶ νοητὸν ὄσημέραι συνέχλυζεν· οὗτως
ὁ πολὺς φλοισθος τῶν μύθων ζέων ἀνέφλυσε. Δοκεῖ τοίνυν
ἡμῖν ὁ μὲν Σημίτης ἀρχῆθεν διαιρετικώτερος τῶν ὄντων
γενέσθαι τοῦ Ἰνδοευρωπαίου, ὑστέρω δὲ χρόνῳ ὁ Ἰνδο-
ευρωπαῖος ἕστιν ἀπαξιλαβὼν, τὰνάπαλιν ἐγένετο, πολλῷ
διαιρετικώτερος τοῦ Σημίτου καὶ οὐδέποτ' ἔληξε διαιρῶν
τὸ ὄν. ἔτι δὲ ὁ μὲν Σημίτης, ὡς καθόλου εἰπεῖν, εὑρετικὸς
γεγονέναι τοῦ ἀληθοῦς νηφαλίως τε καὶ λιτῶς ἀληθὲς
ἀληθεῖ συνείρων· δὲ ὁ Ἰνδοευρωπαῖος τὰνάπαλιν, ἐξιχέ-

σθαι τοῦ ἀληθοῦς ἀντιστρόφῳ ὁδῷ, τὰ ψευδῆ ἐκποδῶν ποιούμενος καὶ ἐπὶ ζήτησιν τοῦ ἀληθοῦς πέλαγος μύθων διαπλέων. οὗτοι δὴ οὖν καὶ ὁ "Ελλην" ιδίᾳ τὰληθὲς δοκεῖ μοι εὑρηκέναι ἐμμέσως οὐκ ἀμέσως, τὸ ψεῦδος μάλα μόγις καταγωνιζόμενος· καὶ τοῦτο τὸ ἔργον οὐ τοῦ δῆμου ἐγένετο τοῦ ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ τῶν θεολόγων καὶ πολλῷ ὕστερον τῶν φιλοσόφων κατ' ἐξοχήν· τὸ δέ γε νῦν ἔχον ὁ λόγος ἡμῖν ἀναδραμέτω εἰς τοὺς ἐφ' Ὁμήρου "Ελληνας, ᾧ τοῦ πρόσω τὸ καθόλου δὲ διαμελίζοντας· λέγομεν δὴ τὸ ἐξ οὗ γε ὠρμήθημεν συγκεφαλαιοῦντες, ὅτι καθάπερ ἐκ τῶν πρόσθεν ρηθέντων τὸ διαιρετικὸν τῆς ἑλληνικῆς διανοίας ἔργον ἐπιεικῶς δέδειχται, ἀπὸ τοῦ φαεινοῦ αἰθέρος εἰς τὴν τοῦ Διὸς ἴδεαν, ἀπὸ δὲ τοῦ Διὸς εἰς τὴν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ οὕτως ἐφεξῆς προϊούσης, οὗτοι καὶ περὶ τῶν προσωποποιήσεων τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, τὸ παρ' Ὁμήρῳ ὡς ἐφεξῆς ἀδόμενον·

.. βαθυρρέεταιο μέγα σθένος Ὄκεανοιο [Ιλ. Φ. ρ̄η'.]
ἐξ οὗ περ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα
καὶ πᾶσαι κρήναι καὶ φρεάται μακρὰ νάουσιν·

σχολῇ γε ἡμῖν καὶ τοῦτ' ἐμφαίνει ὡς ἐπὶ Ὅμηρου ἡ τῶν Ἐλλήνων διάνοια ὅμοιοις συνήρμοζε, τὸ ἐπὶ πολλῶν ἐν ἐπιζητοῦσα, ἀλλὰ τούναντίον ἡμῖν ἐξαγγέλλει, παράδοσιν παλαιὰν, ἣν ὁ ἑλληνικὸς δῆμος ᾧ μᾶλλον κατεμέριζεν (α).

(α) Αἱ δὲ Νύμφαι κατά τινα ἄλλον συνδυασμὸν τῶν ἐν τῇ φύσει γιγνομένων «κούραι Διὸς αἰγιόχοιο» παρ' Ὅμηρῷ λέγονται, οὐχ ὡς περ Ἡσίοδος κούραις Ὄκεανοιο αὐτὰς ἀποκαλεῖ. καὶ Πίνδαρος Κρέονταν τὴν Νατάδα Γῆς κόρῃν λέγει. (ἔπιθεν)

νη'.

*Αλλως τε καὶ τόδε οὐχ ἔκειται ρῆτέον δτι καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ ὑποκειμένου πράγματος η̄ τῶν προσωποποιήσεων καὶ τῶν ὀνομάτων ὅμοιότης πρὸς ἄλληλα προέρχεται· τοῦ γὰρ ὅμοίου ὅμοίως πέφυκεν ὁ ἀνθρωπικὸς νοῦς ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ ἔστιν ὅτε ὅμοίᾳ φωνῇ ἐξαγγέλλειν, καὶ η̄ τοιαύτη ὅμοιότης οὐκ ἀσφαλὲς τεκμήριον ἐνωτικῆς διανοίας ἀεὶ ἐλέγχεται. Τὸ μὲν οὖν ἔργον τῆς τῶν Ἑλλήνων διανοίας τὸ χωρίζειν γενέσθαι φημί. χωρίζειν δὲ λέγω οὐ χωρὶς ἐκάστου τὴν φύσειν τῶν ὄντων ὅριζειν καὶ τὰ ἀρχῆθεν ἐν νῷ συγκεχυμένα ἄλλήλων διακρίνειν· Ἐπεὶ τοῦτό γε ἐπ’ ἐνίων μὲν πρὸ ἀμνημονεύτων αἰώνων ἐγένετο, ὥςπερ καὶ εἴρηται, ἐπ’ ἐνίων δ’ οὕπια, ἄλλὰ χωρίζειν λέγων, νοῶ τὸ κατὰ μέρος ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς τῶν ὄντων οὐσίας τῆς καθόλου, ἀμωμένης γνωσθείσης, καὶ ὀνόμασι τὰ μέρη σημαίνειν, παραδόσεών τε παλαιτέρων καὶ τῶν ἄλλαχοῦ προσωποποιήσεων πάμπαν ἀμνημονοῦντας. Οὗτος δὲ δὴ νόμος τῶν κατὰ τόπους ποιηθέντων μύθων. Ἡ δὲ ὅμοιότης, ὡς λέγω, τῶν χωρισθέντων πρὸς ἄλληλα ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ τε τοῦ πράγματος καὶ τῶν καθόλου νόμων τῆς ἀνθρωπικῆς διανοίας πολλάκις συμβαίνει. δτι δὲ η̄ πλαστικὴ τῶν Ἑλλήνων μυθολογία οὐκ ἐπὶ τὴν μονάδα ἄγει, τοῦτό γε καὶ αὐτὸς ὁ Σελλέριος (σ. 45.) σαφῶς πάνυ ἀποφαίνεται. Εἰ δέ τις νοῦς τῶν ἐξό-

Οὐελκ. Τ. Α, σ. 656.). Δῆλον δ’ δτι δ μὲν Ὄμηρος νῦν ὡς ἀπὸ τοῦ μεντος· Διὸς τὴν γένεσιν λαμβάνούσας οὕτω τὰς Νύμφας προετεῖν, δὲ Ἰαίδος κατὰ τὴν πάλαι παράδοσιν, καὶ δὲ Πίνδαρος ὡς ἐκ τῆς Γῆς ἀναβλυζούσας. (Οὐελκ. αὐτόθι σ. 653). οὕτως ἔρχεται τὸ τῆς διαιρέσεως ἔργον.

χων οὐ μόνον ἐνότητα τῶν παντοίων φάσεων τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων πρὸς ἄλληλα, καὶ ἐνότητα τὴν τοῦ καθόλου ὅντος ἐνορᾶ, τοῦτο γε, φαμὲν, οὐκ ἔργον τῆς ἐλληνικῆς διανοίας, ἀλλὰ τῆς τῶν νεωτέρων, τῆς βαθύτητι, παλυμαθείᾳ, ἔθει καὶ ἔξει πλανᾶται πως, τὰ οἰκεῖα τοῖς ἄλλοις ἀποδιδοῦσα. Ἡ ἐλληνικὴ διάνοια ως διάνοια τοῦ ἔθνους κοινὴ φύσιν εἶχε διὰ παντὸς τὰ πάντα πλαστικώτερον ὁρίζουσα χωρίζειν. (πρᾶλ. Πρελλ. μυθ. Ἐλλ. Τ. Α. σ. 13.).

Ἔσως ἂν πάντες διμολογοῦεν δτι τὰ Ὀμήρου ἔπη θέλγει τε καὶ εὐφραίνει τὴν ψυχὴν τοῦ νέου ἀνθρώπου πολλῷ μᾶλλον τῆς ὕστερον τῶν Ἐλλήνων μούσης ἐν γένει. αἰσθανόμεθα γάρ ἐν αὐτοῖς τὴν τοῦ φυσικοῦ καὶ τρόπον τινὰ καθόλου ἀνθρώπου ἀξίωσιν ἐν πολλῷ εὔρυτέρᾳ ἐλευθερίᾳ θάλλουσαν τῆς ὕστερον ἐν πόλει τεχνητῇ περικεκλεισμένης· καὶ περὶ τῶν γυναικῶν δ' ὡςαύτως· καὶ τὰς γυναικας ἐν τιμῇ καὶ ἀξίᾳ ἀγομένας, ἀντίληψίν τε κατ' ἐν διάθεσιν (subjēctiv) τοῦ περὶ τὴν φύσιν κάλλους δρῶμεν παρ' Ὀμήρῳ. καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι χαρακτῆρες Ἀσιατικοὶ τὸ πρῶτον ἦσαν, ως δηλοῖ ἄλλα τε ἔθνη καὶ οἱ πάλαι Ἰνδοὶ ἐν ἀμφοτέροις μάλιστα ταῖς ἐποποίειξι. ή δὲ πρὸς τὰς γυναικας εὐσέβεια καὶ ἴσοφιλία τρίς εἰς Εὐρώπην ἀνεζωπυρήθη, δις ἐξ Ἀσιατῶν καὶ ἀπαξ ἐξ ἔθνων ἐγγυτάτω ἔτι ὅντα τοῦ ἥθους τοῦ Ἀσιατικοῦ πρὸ Ὀμήρου μὲν διὰ τῶν ὕστερον κληθέντων Ἐλλήνων καὶ Ῥωμαίων, μακρῷ δ' ὕστερον διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὸ τρίτον διὰ τῶν βιοθαλλῶν φύλων τῶν Γερμανικῶν, εἰ καὶ ἐν αὐτῇ μὲν τῇ Ἀσίᾳ διὰ χαυνότητα καὶ δκνηρίαν καὶ ἀπαιδευσίαν ὕστερῳ χρόνῳ ἐμφράνθη, ἐν δὲ τῇ Ἐλλάδε διὰ φιλοπραγμοσύνην τῶν ἀνδρῶν ἀνίατον καὶ τελέως ἀπεσβέσθη. Ἡ δ' οὖν Ὀμήρου Μοῦσα, ή τῶν Ἰνδῶν καὶ καθόλου ή Ἀσιατική ή πάλαι, ή διὰ τῆς νυκτιλαμποῦς μεγαλειότητος τῶν μέσων αἰώνων ἐν ἐρημίᾳ ἀδουσα καὶ ή τῶν χριστιανῶν ἐν γένει συγγενεῖς ἀλλήλαις ἐπὶ πολλῶν ἐφάνησαν. καὶ τοῦτο ἐστι τὸ αἴτιον, οὐχ οἶόν περ δ σοφός τε ἀμα καὶ χαρίεις Ἐτνέριος πικρότερόν που λέγει, ἀλλὰ τὸ συγγενές, φημι, αἴτιόν ἐστι ότι ή Ἀσιατική μοῦσα καὶ γενναιοτάταις ψυχαῖς ἐν πολλοῖς μᾶλλον τῆς ἄγαν πλαστικῆς Μούσης καὶ χάριτος τοῦ χρυσοῦ τῆς Ἐλλάδος αἰῶνος ἀρέσκει. καὶ οἱ Ἀραβεῖς δ' ὅτε φιλομαθέστεροι ἐχυτῶν ἐγένοντο, ἀπὸ τοῦ δγδόου αἰῶνος δι' Ἐλλήνων καὶ Σύρων ἱατρῶν ἀρξάμενοι καὶ παρὰ πάντα τὸν γρόνον τῆς ἴσγύος; αὐτῶν

ξ'.

κατὰ τὴν Μεσοποταμίαν ἐπὶ τῶν τεσσάρων φιλομούσων Χαλιφῶν καὶ πόρ-
ρων πάνυ τῶν Ἀνατολῶν, ἐν Δαμασκῷ, ἐν Καζζίρῃ τῇς Αἰγύπτου καὶ παρὸ-
πᾶν τὸ μῆκος τῶν αἰγαιάλων τῆς πρὸς Βορρᾶν τετραμμένης Λιβύης, ἐν Ἰ-
στανίᾳ δὲ μάλιστα, τοσας καὶ ἐν Σικελίᾳ διετέλουν εἰς τὴν σφετέραν φωνὴν
ἐμμέσως ἢ ἀμέσως μεθερμηνεύοντες, διασχισθεῖσαι, μελετῶντες, θαυμά-
ζοντες τῶν Ἑλλήνων τοὺς ίατρούς, τοὺς φυσικούς, υαθηματικούς, ἀστρο-
νόμους, τοὺς φιλοσόφους, καὶ πρῶτον τὰ Ἱπποκράτους, Γαληνοῦ καὶ
Θεοφράστου, εἶτα δὲ τὰ Εὐκλείδου, Ητολεμαίου, καὶ Ἐζούγην δὲ τὰ Ἀρι-
στοτέλους, τῶν δὲ παρ' Ἑλλησι ποιητῶν καὶ ιστοριογράφων, ὡς μερικῶν,
ἔδικτατα ἔλληνικῶν καὶ δὴ καὶ πάμπαν ἀλλοτρίων, εἰλειχρινῶν οὐδένα λό-
γον ἐποιήσαντο. δ γὰρ δῆμος ὁ τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ παρὰ τῷ δῆμῳ εὑδο-
κιμήσαντες καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀναλάμψαντες ἀπὸ Ὁμήρου ήδη καὶ μετέρον ἀεὶ^{τοῦ}
τὸ καθόλου ἀνθρώπειον εἰς ίδιαίτατα ἔλληνικὸν καὶ δημοτικὸν περιετέλ-
λοντες διεγένοντο.

Προσκαταβῶμεν δὲ νῦν εἰς τὸν λόγον, ὃν πάντων
κυριώτατον ὁ σοφὸς Σελλέριος εἴναι γίγεται πρὸς τὸ
ἀποδεῖξαι ὅτι ἡ παρ' Ἑλλησι φιλοσοφία οὐδὲν σγεδὸν
παρὰ τῶν ἀλλων πρεσβυγενῶν ἐθνῶν παρείληφεν. Ὁ δὲ
λόγος, ὃν Τίττερος πρότερον εἶπε καὶ Σελλέριος πάνυ
θαυμάζων προφέρεται ἐστὶν ὅδε·

«Τὰ δάγματα τῶν παλαιτάτων τῆς Ἑλλάδος φιλο-
σόφων τοσοῦτον ἀπλᾶ καὶ αὐτοτελῆ ὄντα, προφανῶς
πάνυ ἐμφαίνουσιν ὅτι πρῶται ἀπόπειρας τοῦ φιλοσοφεῖν
παρ' Ἑλλησιν ἐγένοντο. ὥσαύτως δὲ καὶ ἡ ἐπίδοσις
αὐτῶν κατὰ σμικρὸν καὶ τρόπον τενάξ βάδην ἐπὶ τὰ πρό-
σω χωροῦσα, ἵκανῶς μαρτυρεῖ ὅτι οὐδεμία οὐδαμόθεν
αἴφνης ἐπῆλθε ροπὴ ἀλλοτρία. οὐδεμία γὰρ πάλη τοῦ
κατ' ἀρχὴν ἔλληνικοῦ πρὸς δόγματα δύθνεῖα φαίνεται,
οὐδεμία εἰς ἐπιστημονικὰς παραδόσεις τῶν προτοῦ χρόνων
ἐπάνοδος. ὡς δ' ἐν συνόλῳ εἰπεῖν, οὐδὲν τῷ γνωρισμά-
των ἔχοις τις ἀν ίδεῖν, δι' ὃν ἡ φιλοσοφία τῶν μέσων
αἰώνων, ὡς ἐξ ἀλλοτρίων πηγῶν ἡρυσμένη διαδηλοῦται.